SPOREN
VAN HERINNERING

PEDAGOGIE EN GESCHIEDENISOVERDRACHT

EEN UITGAVE VAN
VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS

EXTRA EDITIE

De Israëlische tekenaar van Belgische herkomst Michel Kichka werd in het Luikse geboren als zoon van Holocaustoverlevende Henri Kichka. Hij verdiende roem als politieke karikaturist en is een autoriteit in zijn gebied. Michel Kichka legde de nadruk op de tweede generatie Holocaustoverlevenden met zijn befaamd stripverhaal "*Deuxième génération - ce que je n'ai pas dit à mon père*". ("Tweede generatie - wat ik mijn vader niet verteld heb") Hij bood ons spontaan deze tekening aan om onze extra editie te illustreren.

Verantwoordelijke uitgever
Henri Goldberg
vzw Auschwitz in Gedachtenis
Huidevettersstraat 65 - 1000 Brussel

De Herinnering tegemoet

In 2008 reed de *Trein van de Vrede* met 400 jongeren aan boord naar Buchenwald.
In 2012 en 2015 vervoerde de *Trein der 1000* jongeren uit heel Europa naar Auschwitz.
Een uitzonderlijk pedagogisch project.

↑ 1 000 jongeren stappen van de *Alte Judenrampe* naar de ingangspoort van Birkenau (Auschwitz II)

1942 - 1944

Van juli 1942 tot augustus 1944 worden 25 482 Joden en 352 Roma en Sinti verzameld in de Kazerne Dossin te Mechelen en van daar gedeporteerd per trein naar Auschwitz-Birkenau. Twee derden worden bij aankomst vergast. Bij de bevrijding van de kampen zijn er slechts 1 395 overlevenden.

2008

In 2008 komen jongeren uit 20 Europese landen samen om per trein naar Buchenwald en Dora te reizen om er de gevangenen van WOII te herdenken. De Belgische delegatie is de grootste met 400 leerlingen. Ze hebben er samen de kampen bezocht en eer gebracht aan de 51 000 mensen die er gestorven zijn.

2012

Op zaterdag 5 mei 2012 vertrok de *Trein der 1000* vanuit het station van Schaarbeek met bestemming Auschwitz. Aan boord: 1 000 jongeren van 16 tot 18 jaar waarvan 720 uit alle delen van ons land en 280 uit verschillende andere Europese landen. Op 8 mei herdenken deze jongeren de bevrijding van Europa aan het Internationaal Monument van Auschwitz II-Birkenau in bijzijn van de Eerste Minister Elio Di Rupo.

2015

De *Trein der 1000* staat onder de hoge bescherming van Zijne Majesteit de Koning en van Zijne Hoogheid de Groothertog van Luxemburg. De start wordt gegeven op 5 mei 2015 in het Zuidstation te Brussel en de openingsceremonie wordt opgeluisterd door de aanwezigheid van Zijne Majesteit de Koning Filip I. Er worden meer dan 600 leerlingen uit meer dan 20 Belgische scholen verwacht bij het vertrek. Onderweg komen nog 400 Europese leerlingen aan boord om met 1 000 aan te komen in Krakau. Op donderdag 7 mei bezoeken de 1 000 jongeren het concentratiekamp Auschwitz I, het museum en de nationale paviljoenen. Op vrijdag 8 mei bezoeken zij het concentratiekamp en uitroeiingscentrum Auschwitz II-Birkenau waar Dhr. Martin Schulz, Voorzitter van het Europees Parlement, de ceremonie leidt aan het Internationaal Monument. De leerlingen weten dat er van de 1000 die kwamen ook 1000 weer naar huis gingen. Van de gedeporteerde Joden, Roma en Sinti keerden er jammerlijk veel minder naar huis terug: slechts minder dan 5% mochten de kampen overleven. Dit zou een trein geworden zijn met slechts 50 mensen erop. Deze 1 000 jonge mensen worden de nieuwe getuigen. Zij waren er, zij spraken met de overlevenden, zij geven de boodschap door, zij vertellen het voort:
Nooit Meer Auschwitz ■

De *Trein der 1000* is een gezamenlijk project van het **IV-NIOOO**, van de **Stichting Auschwitz**, de vzw **Auschwitz in Gedachtenis** en de ***Fédération internationale des Résistants***.

Van Vriendenkring tot vzw Auschwitz in Gedachtenis

Beste lezer,

De *Belgische Vriendenkring van Gewezen politieke gevangenen van Auschwitz-Birkenau, kampen en gevangenissen van Silezië* werd in maart 1946 opgericht met het oogmerk deel te nemen aan de processen tegen gewezen verantwoordelijke SS'ers van Auschwitz (bijv. het proces tegen Höß, kampcommandant) die plaatsvonden in de jaren na de oorlog. Parallel hiermee, ontwikkelde de *Vriendenkring* activiteiten om de herinnering aan de recente gruweldaden levend te houden, de slachtoffers te eren en hulp te bieden aan de overlevenden, weduwen, weduwenaren en weeskinderen.

Na 35 jaar, in 1980, werd *Stichting Auschwitz* opgericht door Paul Halter, Maurice Goldstein, René Raindorf en mezelf. Het hoofddoel hierbij was de studie van de geschiedenis van de Shoah en de naziterreur te promoten, de kennis ervan te verdiepen, en de overdracht van de herinnering te garanderen.
In 2004 ontstond uit *Stichting Auschwitz* de *vzw Auschwitz in Gedachtenis* die een dubbele invalshoek had: enerzijds het bevorderen van wetenschappelijk onderzoek met multidisciplinaire publicaties en anderzijds het ontwikkelen van pedagogische projecten rond hedendaagse problemen in de samenleving. *Stichting Auschwitz* zetelt in het *Bijzonder Comité voor Herinneringseducatie* (BCH), en dit sinds het ontstaan van dit Vlaams initiatief. Het is één van onze vurigste wensen en prioriteiten het pedagogische tijdschrift *Sporen van Herinnering* voor een zo breed mogelijk publiek toegankelijk te maken. ■

Henri Goldberg
Voorzitter

Henri Goldberg leefde tijdens de oorlog als ondergedoken kind. Hij is sinds 2013 voorzitter van de *vzw Auschwitz in Gedachtenis* en van de *Stichting Auschwitz*.

Paul Sobol (links) en Henri Goldberg (rechts) tijdens de jaarlijkse studiereis naar Auschwitz, 2016 ↓

© Sofie De Puydt (Deelneemster aan de studiereis naar Auschwitz 2016)

Boodschap van een overlevende

Paul Sobol werd eind juli 1944 van de Dossinkazerne in Mechelen naar Auschwitz gedeporteerd.

Studie en herinnering als pijlers

Een greep uit de multidisciplinaire publicaties van de vzw Auschwitz in Gedachtenis, waaronder het tijdschrift *Getuigen tussen Geschiedenis en Herinnering*

Geachte belanghebbende,
Geachte geïnteresseerde,

Studie en herinnering waren de oorspronkelijke impulsen voor de leden van de *Belgische Vriendenkring* om *Stichting Auschwitz* op te richten.
Het gaat om het bestuderen van de geschiedenis van de Shoah en de naziterreur, met de daaraan gekoppelde kennis van de processen die tot deze zwarte bladzijde uit onze geschiedenis hebben geleid.
Niet louter het bestuderen was van kapitaal belang, maar tevens het herinneren. Herinneren om niet te vergeten. Onthouden wat gebeurd is om te voorkomen dat dergelijke zaken zich wederom zouden kunnen voordoen.
Aangezien het vergaren van kennis, het verrichten van onderzoek en het uitvoeren van studies vrij abstracte begrippen zijn – die veraf staan van het brede publiek – heeft de *Stichting Auschwitz* zich voorzien van een Centrum voor Studie en Documentatie.
De *vzw Auschwitz in Gedachtenis* beijvert, in samenwerking met *Stichting Auschwitz* die een uitgebreide bibliotheek ter beschikking heeft, het bevorderen van wetenschappelijk onderzoek en het uitbrengen van multidisciplinaire publicaties.
Met multidisciplinaire publicaties wordt niet enkel een breed kader van wetenschappelijke invalshoeken bedoeld, maar evenzeer het bestuderen van andere genociden, vormen van massageweld en schendingen van mensenrechten. Met deze brede waaier aan studievelden profileert ons onderzoek en werk zich buiten een al te gevaarlijke, benauwde en gelimiteerde positie.
Naast het wetenschappelijk onderzoek ontwikkelt de vzw *Auschwitz in Gedachtenis* didactische projecten om haar zeer diverse kennis te delen met het grote publiek en in het bijzonder de educatieve instellingen. Wij willen informeren en sensibiliseren van de doorsnee persoon tot het onderwijssysteem.
Om te kunnen "(be)studeren om te herinneren", staat de hele ploeg ter beschikking van de samenleving in het algemeen! ■

Frédéric Crahay
Directeur
frederic.crahay@auschwitz.be

Frédéric Crahay behaalde een licentiaat in de geschiedenis (klassieke Oudheid). Sinds 2015 is hij directeur van de *vzw Auschwitz in Gedachtenis.*

(BCH) Bijzonder Comité voor Herinneringseducatie

WIE ZIJN WIJ?

In 2008 gaf de minister van Onderwijs de aanzet tot de oprichting van het BCH. Dit comité bestaat uit de pedagogische verantwoordelijken van een aantal belangrijke actoren op het vlak van herinneringseducatie, de pedagogische begeleidingsdiensten van de verschillende onderwijsnetten en het Ministerie van Onderwijs en Vorming. Hun gezamenlijke opdracht is het ondersteunen van schoolteams door te werken aan de transparantie en de kwaliteit van herinneringseducatie. *Stichting Auschwitz* is reeds van bij de oprichting van het BCH betrokken en is ondertussen een vaste waarde voor leerkrachten die informatie zoeken over de Holocaust.

WAT IS HERINNERINGSEDUCATIE?

Er bestaan tientallen opvattingen over wat herinneringseducatie is of zou moeten zijn. In 2008 formuleerden de leden van het BCH een operationele werkdefinitie: "Herinneringseducatie is werken aan een houding van actief respect in de huidige maatschappij vanuit de collectieve herinnering aan menselijk leed dat veroorzaakt is door menselijke gedragingen zoals oorlog, intolerantie of uitbuiting en dat niet vergeten mag worden."

3 PIJLERS

Herinneringseducatie steunt op drie cruciale aspecten: (1) kennis en inzicht, (2) empathie en betrokkenheid en (3) reflectie en actie. Je kan die drie pijlers zien als de primaire doelstellingen van herinneringseducatie. Hoewel elke doelstelling andere competenties aanspreekt, zijn ze in de praktijk nooit strikt gescheiden. Bij kwaliteitsvolle herinneringseducatie raadt het BCH aan om op elke pijler even sterk in te zetten.

TOETSSTEEN HERINNERINGSEDUCATIE

Herinneringseducatie is geen toverwoord. Om jou op weg te zetten, ontwikkelde het BCH de *Toetssteen Herinneringseducatie*. Deze visietekst dient als een instrument voor zelfevaluatie of reflectie. Tien concrete tips zetten je op weg om op een goede manier aan herinneringseducatie te doen. Verschillende sterktes en zwaktes van bepaalde methodieken worden belicht.

STICHTING AUSCHWITZ

Stichting Auschwitz organiseert jaarlijks pedagogische studiereizen naar Auschwitz-Birkenau en de andere uitroeiingscentra. Bij zo'n bezoek ligt de focus op kennis, inzicht en historische empathie. Bij historische empathie gaat het er niet om dat je je identificeert met historische personages en hun leed, maar wel om nauwgezet onderzoek van het beschikbare bewijsmateriaal. Het laat je ook toe om inzicht te verwerven in de gevoelswereld van historische personages, maar toch de nodige afstand te bewaren. Die afstand is belangrijk. Een bezoek aan een herinneringsplaats is nu eenmaal niet het moment om uitgebreide morele lessen mee te krijgen, wel om historische feiten te begrijpen. Actualisering hou je best voor erna. In een veilige omgeving zal de doelgroep hier meer voor open staan. Een herinneringsplek vertelt trouwens nooit één verhaal. Er komen talloze herinneringen samen op zo'n plaats. Auschwitz-Birkenau vertelt bijvoorbeeld een heel ander verhaal voor een Roma of Sinti dan voor een Jood of voor een Poolse politieke gevangene. Weet dus waarover je spreekt. En weet je het even niet, dan kan je bij *Stichting Auschwitz* zeker terecht!

Marjan Verplancke
Coördinatrice
Simon Schepers
Projectmedewerker

www.herinneringseducatie.be

Commissie Onderwijs Vorming

Commission pédagogique

De *Stichting Auschwitz* legt zich voornamelijk toe op onderzoek naar de naziterreur en de Holocaust. Daarnaast legt ze zich toe op het bevorderen van de herinnering via de bewaring van archieven en documentatie. De *Stichting* ondersteunt en ontwikkelt daarom allerhande wetenschappelijke activiteiten. Een andere doelstelling bestaat erin educatieve projecten te ontwikkelen voor het onderwijs en het brede socio-culturele vormingswerk.
Hiervoor zijn twee pedagogische commissies opgericht: de Franstalige *Commission Pédagogique* en de Nederlandstalige *Commissie Onderwijs en Vorming*. Beide commissies werken met vrijwilligers uit het onderwijs en het maat-schappelijke middenveld. Naast studiereizen, tentoonstellingen, didactisch materiaal en een jaarlijkse wedstrijd, geeft de *Stichting Auschwitz* het gratis tijdschrift *Sporen van herinnering* uit. Het magazine focust op verschillende aspecten van herinneringseducatie.
Herinneringseducatie stelt zich o.m. tot doel lessen te trekken uit het verleden. Spijtig genoeg wordt geschiedenis al te vaak verwaarloosd. En "*wie de geschiedenis niet kent, is gedoemd om ze te herhalen*", zei de Spaans-Amerikaanse auteur George Santayana. In het ASO krijgen leerlingen twee uur geschiedenis per week. Wie een TSO-opleiding volgt, krijgt vaak maar één uur. Wie kiest voor het BSO zelfs niets.
In tijden van besparingen en rationaliseringen horen we vooral dat "*de maatschappij niet langer tolereert dat ze moet betalen voor iemand die een studiekeuze maakt waarvoor er op de arbeidsmarkt geen vraag is…*" Als we die logica doortrekken moet iedere maatschappelijk investering rechtstreeks naar de economie vloeien. Genoeg met die 'nutteloze' richtingen als geschiedenis, moraalwetenschappen of filosofie!
Nochtans spelen die vakken een zeer belangrijke rol bij het ontwikkelen van een moreel denkkader, van waarden en van normen. Ze leren verklaren hoe en waarom het in een democratische samenleving fout kan lopen en hoe dat tot vreselijke uitwassen kan leiden.
Met *Sporen van herinnering* wil de *Commissie Onderwijs en Vorming* van de *Stichting Auschwitz* een bescheiden bijdrage leveren om kennis te delen over de politiek van identificatie, discriminatie, vervolging, detentie en deportatie van de Joden die de nazi's toepasten vanuit zuiver racistische motieven. In tijden waarin intolerantie, antisemitisme en racisme weer de kop opsteken moet er overal voldoende aandacht zijn voor discriminatie en stigmatisering, waarvan mensen die een bepaalde overtuiging aanhangen of behoren tot een bepaald volk, religie of afkomst, het slachtoffer van zijn.
Uiteraard is het onvoldoende om de geschiedenis te kennen om die niet te herhalen. Maar wie inzicht heeft in de processen en mechanismen van de geschiedenis, kan zich niet beroepen op het excuus dat hij/zij de gevolgen van bepaalde handelingen niet kon voorzien. ■

Dirk Lagast
Voorzitter van de C.O.V.

Gebeten door herinneringseducatie? De *Commissie Onderwijs en Vorming* verwelkomt je graag als nieuw lid. Alle reacties welkom via mail op volgend adres:
georges.boschloos@auschwitz.be

Dirk Lagast studeerde Moraalwetenschappen aan de VUB. Hij is werkzaam bij de *Raad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie* (*VGC*) als, onder andere, begeleider van educatieve vormingsactiviteiten en gidst eveneens diverse groepen in Brussel. Dirk is sinds 2012 voorzitter van de *Commissie Onderwijs en Vorming* van de vzw *Auschwitz in Gedachtenis* .

La Commission pédagogique

Commissie Onderwijs Vorming

De Tweede Wereldoorlog ligt al meer dan 71 jaar in het verleden en maakte bijna zestig miljoen slachtoffers. Het was een bloedbad, de grootse slachtpartij ooit. Miljoenen van die doden lieten het leven in de nazigevangenissen, concentratiekampen en vernietigingscentra, enkel en alleen als gevolg van de nazimisdaden. Net na de oorlog en in het licht van het aantal doden waren de overlevenden die daarover konden getuigen sowieso al weinig talrijk. Aangezien ze aan de uitroeiing waren ontsnapt, bevonden ze zich zelfs in een absolute minderheidspositie.
Nu, zeventig jaar later, daalt het aantal getuigen en blijven er maar een handvol over die kunnen spreken over wat ze hebben meegemaakt. Was het niet Paul Eluard die zei 'Si l'écho de leur voix faiblit, nous périrons' (Als de galm van hun stem wegsterft, zullen we ten onder gaan)? Daarvoor moeten we inderdaad beducht zijn want op dit moment zien we in heel Europa extreemrechtse bewegingen, partijen en splintergroepen opkomen.
In die context blijkt meer dan ooit de relevantie van de *Stichting Auschwitz*. Van een vriendenkring van Shoah-overlevenden zoals ze enkele decennia geleden werd opgericht is ze geëvolueerd tot een kenniscentrum betreffende enerzijds de Shoah en anderzijds vorming omtrent alle facetten van de nazimisdaden ... en nog veel meer, want ook andere hedendaagse massamoorden (bijvoorbeeld de Armeense en Rwandese genocides) behoren tot haar onderzoeksdomein.
De *Stichting* spant zich in om de nagedachtenis in stand te houden, maar ze is eerst en vooral een uitstekend middel om die door te geven. Daartoe organiseert ze een waslijst activiteiten voor leraren, van studiereizen naar de concentratiekampen en vernietigingscentra tot colloquia en studiedagen, van een filmclub met zelden vertoonde filmproducties tot het uitgeven van brochures en pedagogische tijdschriften.
Ook het driemaandelijkse *Sporen van herinnering* behoort daartoe. Het tijdschrift wordt gemaakt door onderzoekers, docenten en leraren onder toezicht van de twee onderwijscommissies en is onmiddellijk bruikbaar in klasverband. Het richt zich in hoofdzaak tot leraren geschiedenis, moraal en godsdienst, maar houdt zich ook bezig met andere disciplines. Het kreeg trouwens net een 'facelift' om onderwijskundig korter op de bal te spelen, met bondiger rubrieken, diverse pedagogische instrumenten, lesvoorbereidingen enzovoort. Want het is wel degelijk de bedoeling om essentiële kennis over misdaden tegen de menselijkheid voor een zo groot mogelijk publiek te ontsluiten. Jongeren moeten bewust zijn van mogelijke gevaren voor de democratie en actief worden in een wereld die definitief is bevrijd van het fascistische monster. Zo kunnen ze als verantwoordelijke burgers een dam opwerpen tegen ideologieën die de verloochening van de mens voorstaan en het menselijke denken het zwijgen willen opleggen. ■

Jean Cardoen
Voorzitter van de
Commission pédagogique
Vertaald uit het Frans

Jean Cardoen studeerde geschiedenis aan de ULB. Hij werkt bij het *Instituut voor Veteranen – NIOOO*, waar hij directeur is van de cel '*Herinnering en Communicatie*'. Meerdere werken over conflicten zijn van zijn hand verschenen.
Jean zit sinds 2015 de Franstalige pedagogische commissie van de vzw *Auschwitz in Gedachtenis* voor.

Genociden
en schendingen van de mensenrechten durven onderwijzen

Conferenties en pedagogische vormingsdagen

Waarde lezer,
Beste leerkracht(e) en toekomstige leerkracht(e),

Het was voor mij steeds een dilemma: geschiedenis of filosofie gaan studeren? Uiteindelijk koos ik voor ethiek aan de VUB. Gelijktijdig studeerde ik 'vergelijkende godsdienstwetenschappen' aan de ULB. Na het behalen van het lerarendiploma, stond ik een aantal jaar in het onderwijs en begon uiteindelijk in 2012 bij *vzw Auschwitz in Gedachtenis*. Daar legde ik me toe op de pedagogische werking van de vereniging.

Met het verdwijnen van de laatste overlevenden sneuvelt het 'tijdperk der getuigen'. Paul Sobol slaat de nagel op de kop: wij allen (onderzoekers, leerkrachten, maatschappelijke vormers, de jeugd…) hebben de verantwoordelijkheid het heden te informeren over het verleden, om te toekomst te vrijwaren!

Hitler stelde: *Was für ein Glück für die Regierenden, daß die Menschen nicht denken!* (wat voor een geluk voor de leiders dat de mensen niet denken). Het onderwijs heeft het primordiale doel – ik noem het eerder een privilege – de leerlingen en studenten niet een specifieke manier van denken op te leggen (zouden wij anders niet in al te gevaarlijke ideologieën vervallen?!), maar hen te léren denken, of om Immanuel Kant alle eer aan te doen: "*sapere aude*" (durf te denken)!
Maar laten we de kinderen eerst en vooral kind zijn. We bereiden hen stapsgewijs voor op de verantwoordelijkheid die zij later zullen opnemen - in woord en in daad - in de complexe samenleving waarin we leven, handelen en... denken.
Hiermee bedoel ik geenszins dat mensenrechten en de daaraan helaas gekoppelde mensenrechtenschendingen pas op een bepaalde leeftijd mogen behandeld worden, maar ik ben voorstander voor een aan een leeftijd gebonden sensibilisatie. Voorlichting van mensenrechten, genociden en massamoorden kan pas vanaf een bepaalde maturiteit die de leerkrachten voor hun specifieke klaspubliek en -situatie kunnen inschatten.

Dat de leerkrachten heel wat kennis opdoen tijdens hun studies staat buiten kijf. Niet iedereen heeft zich echter gespecialiseerd in de problematieken die *Stichting Auschwitz* aanbelangt. Tijdens de lesvoorbereiding stuit de leerkracht wel eens op een tekort aan betrouwbare bronnen.
Mijn collega Frédéric heeft onze wetenschappelijke werking en publicaties uit de doeken gedaan, die achtergrondinformatie kunnen bieden voor de lessen of die als persoonlijke, intellectuele bagage voor de leerkracht kunnen dienen. Het multidisciplinaire onderzoek van collega's binnen de *Stichting* en van externe me-

Een greep uit onze pedagogische en didactische instrumenten

dewerkers resulteert in een groot corpus aan wetenschappelijk bronmateriaal. Om praktische toepassingen binnen het onderwijs mogelijk te maken, heeft de vzw *Auschwitz in Gedachtenis* intern een 'Cel Pedagogie en Didactiek' in het leven geroepen. Dit orgaan doelt het overkoepelen van het geheel aan wetenschappelijk werk in nauwe samenwerking met het lerarenkorps van onze pedagogische commissies, om het daarna te 'vertalen' op maat van het secundair onderwijs. Op maat voor (toekomstige) leerkrachten, aangezien zij dagelijks in contact staan met ons gemeenschappelijk doelpubliek: de schoolgaande jeugd.

Ons pedagogisch tijdschrift *Sporen van Herinnering* bestaat uit meerdere rubrieken die diverse zaken aankaarten. De eerste drie rubrieken bieden achtergrondinformatie. De daaropvolgende drie reiken pedagogische toepassingen aan. Hierbij hopen wij voornamelijk hulp te kunnen bieden wanneer leerkrachten, ongeacht welk vak zij geven, vakoverschrijdend wensen te werken.

✓ *Actualiteit* behandelt een actueel punt, gelinkt aan ruimere problematieken.
✓ *Auschwitz* spitst zich toe op een heel specifiek onderwerp aangaande Auschwitz.
✓ *Uitgediept* betreft een grondig uitgewerkt artikel.
✓ *Wist je dat…?* kan als didactisch materiaal in een brede visie gehanteerd worden.
✓ *Klasreflectie* zet de klas aan om over een moreel probleem na te denken.
✓ *Vraagstuk* is een ruimere pedagogische uitwerking die in meerdere vakken aan bod kan komen. Dit rubriek wordt steeds uitgerust met een pedagogische fiche.

Gemotiveerde leerkrachten (in spé) die een uitgewerkte les wensen te delen met een breder publiek, kunnen ons die opsturen om te laten publiceren.

Klas-, leerkracht- en leerlingvriendelijk materiaal afleveren is één van onze prioriteiten. Samen met mijn collega Georges werk ik aan nieuwe realisaties die voor klas- en schoolprojecten kunnen dienen, waaronder praktisch klasmateriaal, kosteloze reizende tentoonstellingen en klasconferenties die gratis verzorgd worden door experten.

Om een zo groot mogelijk publiek te bereiken, wordt het tabblad 'pedagogie' op onze site steeds aangevuld met didactisch-pedagogisch materiaal. Mijn collega Emmanuel maakt er een prioriteit van ons gemeenschappelijk doel te verwezenlijken.
Maar om niet louter digitaal te opereren, organiseren wij jaarlijks een aantal studiedagen en seminaries voor leerkrachten, en dit in samenwerking met meer gespecialiseerde pedagogische instanties.

Namens mijn collega's, die ik hierbij oprecht dank voor hun inzet en medewerking, wens ik elkeen veel leesplezier!

Johan Puttemans
Pedagogische coördinator
johan.puttemans@auschwitz.be

Geschiedenis en Herinnering

van de Tweede Wereldoorlog in de wijk "Marollen-Zuid"

↑ Rondleidingen in de wijk

← Muur van het *Comité d'assistance aux Réfugiés juifs*

Geachte dames en heren,

Ik stel me voor: Daniel Weyssow, ik behaalde mijn diploma in Kunstgeschiedenis en Archeologie aan de ULB in 1981, en ik ben werkzaam bij de vzw *Auschwitz in Gedachtenis* sinds 1992.

Herinneringsparcours in de Marollenwijk te Brussel

Al vanaf de jaren 1920 tot aan de Tweede Wereldoorlog waren de 'eilandjes' rond het Zuidstation wijken met een forse Joodse bevolking. Vandaag is het moeilijk geworden de uiterst spaarzame resten van deze geschiedenis terug te vinden elders dan in het geheugen van geschiedkundigen en gepassioneerden van dat bepaalde tijdperk.
Als het verhaal van de vluchtelingen voor het nazisme een parallel is naar de huidige problematiek, veranderde de situatie voor de Joodse bevolking van ons land na de Duitse bezetting: hun aanwezigheid werd zo goed als weggevaagd. Een aantal verordeningen werden uitgevaardigd door de bezetter om de joodse gemeenschap te isoleren, te stigmatiseren en tot slot uit te roeien. Razzia's en deportaties zaaiden terreur in de wijken.
Ik bied een twee uur durend pedagogisch uitgewerkt wandeltraject aan dat begint aan het kruispunt van de Cellebroersstraat en de Priemstraat, daarna verder gaat naar de Huidevettersstraat en eindigt aan het Zuidstation. De wandeling doet verschillende historische plekken aan:

- ✓ Plaatsen waar de Joodse vluchtelingen werden opgevangen en geholpen voor mei 1940
- ✓ Plaatsen die bewoond werden door de bezetter, door collaborateurs en door gedwongen collaborateurs
- ✓ Plaatsen van het Verzet
- ✓ Plaatsen van herdenking na de bevrijding

Internetsite *Joodse geheugen en Verzet in de wijk "Marollen-Zuidstation"*

Met deze website, die specifieke plaatsen en gebeurtenissen centraal stelt, willen we de geschiedenis van deze Brusselse wijken reconstrueren en vormgeven.
In de verdere ontwikkeling van de website werken we graag samen met de lezers. Wie wil, kan binnen het bestaande model nieuwe pagina's aanmaken. Scholen kunnen de website bovendien gebruiken als pedagogische toepassing, om de plaatselijke geschiedenis te belichten of te tonen hoe vluchtelingen moesten wennen aan hun nieuwe habitat.
Momenteel wordt gewerkt aan de biografieën van de oprichtende leden van de *Belgische vriendenkring van gewezen politieke gevangenen van Auschwitz-Birkenau, kampen en gevangenissen van Silezië* en van de *Stichting Auschwitz* voor wie herdenkingskeien (*Stolpersteine*) werden gelegd aan hun laatst bekend adres vooraleer ze gedeporteerd werden. ■

Daniel Weyssow
daniel.weyssow@auschwitz.be
Adres van de website:
marolles-jewishmemories.net/nl

Een website en een newsletter

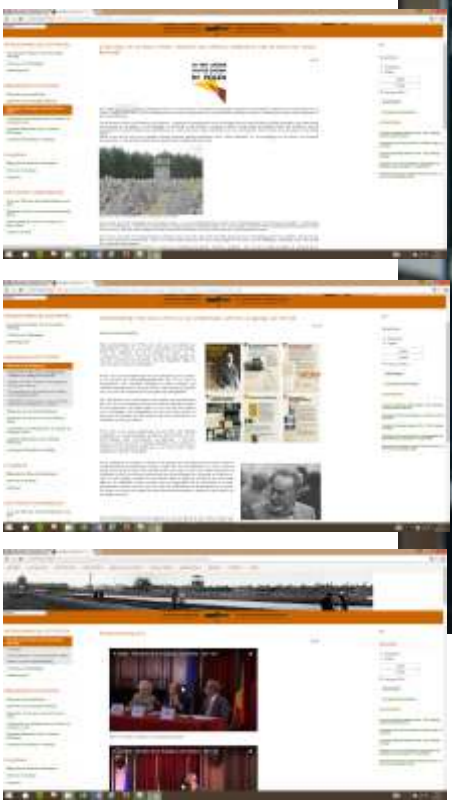

11 000 boeken en tijdschriften te uwer beschikking

Een studie- en documentatiecentrum ter beschikking van het publiek

Dag beste (toekomstige) bezoeker, ik heet Emmanuel Verschueren en ben zowel historicus (afgestudeerd aan de ULB) als de bibliothecaris van de *Stichting Auschwitz* sinds 2001.

Onze gespecialiseerde bibliotheek telt meer dan elfduizend werken. Zowel de boeken als de tijdschriften gaan meestal over de studie van het fascisme en het Derde Rijk. De genociden van de Joden en Roma en Sinti zijn het best vertegenwoordigd, maar eveneens andere massamisdaden en genociden komen aan bod. Een belangrijk aantal boeken heeft het over Verzet en de relatie tussen geschiedenis en herinnering, maar anderen handelen over antisemitisme, negationisme en extreemrechts vandaag. Het gaat hier zowel over wetenschappelijke als over pedagogische werken, getuigenissen, romans, strips, waarvan een deel voor een jeugdig publiek bedoeld is.

De catalogus van boeken en tijdschriften kan ter plaatse geraadpleegd worden. Samen met mijn collega's, die een universitaire opleiding genoten, sta ik ter beschikking van de lezers, om ze te oriënteren in hun werk. Uiteraard staan wij ook de leerkrachten in het voorbereiden van hun lessen of vormingen (het klaarstomen van een studiereis of bezoek bijvoorbeeld) en studenten en leerlingen die een spreekbeurt of een eindwerk moeten maken bij.

De bibliotheek is toegankelijk van maandag tot en met vrijdag, van 9u30 tot 16u, enkel op afspraak per telefoon of e-mail. De inschrijving en de raadpleging zijn helemaal gratis, fotokopieën kunnen ter plaatse gemaakt worden en een deel van de documentatie is uit te lenen (onder voorbehoud).

Als leerkracht begeleid ik stagiairs van Belgische en niet-Belgische hogescholen en universiteiten (historici, vertalers, bibliothecarissen, enz.) die hun stage bij ons lopen. In specifieke gevallen staan wij eveneens open voor zomerstages en leerlingen van het secundair onderwijs, afhankelijk van het studiedomein.

Tevens beheer ik onze website waarop jullie alle informatie vinden aangaande onze gevarieerde activiteiten en meer bepaald in het nieuwe luik "pedagogie", waarop geleidelijk aan de inhoud bestemd voor leerkrachten en studenten zal geüpdatet worden.

Zonder verspreiding, geen productie. De *newsletter* en de sociale netwerken laten ons toe onze activiteiten, publicaties, en nieuwigheden op de internetsite te promoten en de actualiteit die gelinkt is aan onze thematieken aan te kaarten. Abonneer je op onze *newsletter* (telkens onderaan de webpagina's) en vind ons terug op Facebook, Twitter, YouTube en LinkedIn. ■

Emmanuel Verschueren
emmanuel.verschueren@auschwitz.be
Website van de *Stichting Auschwitz*
www.auschwitz.be

Archieven als pedagogisch instrument

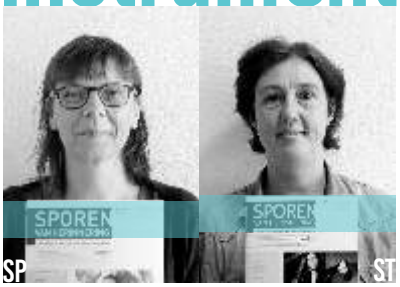

Talrijke documenten en foto's uit onze archieven vervolledigen de audiovisuele getuigenissen die gebruikt worden voor onze verzameling documentaires

Beste dames en heren,

Mijn naam is Stéphanie Perrin. Ik behaalde het diploma voor filmmonteur aan het INSAS te Brussel en een licentiaat sociologie en antropologie aan de Universiteit van Lausanne, Zwitserland. Ik heb de verantwoordelijkheid over de audiovisuele afdeling sinds 2012. Samen met verschillende collega's waaronder Sarah, houd ik me bezig met de videoprojecten van de vzw.

Ik ben Sarah Timperman en behaalde een licentiaat in hedendaagse geschiedenis aan de ULB. Sinds 2000 ben ik verantwoordelijk voor de archieven van de *Stichting Auschwitz*.

Als Studie- en Documentatiecentrum is één van de hoofddoelen van onze vereniging het verzamelen van audiovisuele getuigenissen van overlevenden van de nazikampen. Sinds het begin van de jaren 1990 is de *Stichting Auschwitz* de Belgische antenne van het *Fortunoff Video Archive for Holocaust Testimonies*-programma van de Yale-universiteit. Over een tijdsspanne van een twintigtal jaar hebben we ongeveer 230 levensverhalen kunnen vastleggen waarin overlevenden (zowel Joden als verzetsstrijders) hun ervaringen voor, tijdens en na de deportatie vertellen.

Deze getuigenissen, samen goed voor meer dan 1 500 uur aan hoogwaardig pedagogisch filmmateriaal, kunnen, omkaderd door ons team, in onze lokalen geraadpleegd worden door zowel leerkrachten als studenten. Eens de jaren van verzamelen voorbij, brak de tijd aan om deze gigantische bron aan informatie te delen met het publiek en vooral met de scholen. Op deze manier ontsproot het idee een reeks dvd's in het leven te roepen: "Archiefverhalen" zet de verschillende verhalen van de getuigen in het licht. Elk deel van de reeks is gebaseerd op de beelden en getuigenissen van de overlevenden, maar wordt verrijkt met een unieke iconografie, eigen aan de verhalen en aan het behandelde thema.

De verschillende behandelde thema's zijn ook chronologisch opgebouwd: het leven in de buurt van de Marollen waar een groot aantal Joden uit Oost-Europa terechtkwam na hun vlucht voor het groeiende antisemitisme tot aan de eerste razzia's. Hierop het wachten in de Kazerne Dossin te Mechelen op deportatie en ten slotte de reis naar de dood; de aankomst in Auschwitz en de levensomstandigheden in de kampen, voor de weinige gelukkigen de bevrijding en de terugkeer naar huis. Elke film behandelt op die manier een welbepaald moment in het parcours van een slachtoffer van de nazi's terwijl de documentaire het hele verhaal brengt van de arrestatie tot de terugkeer uit de hel. Deze dvd's worden in tijdsduur beperkt tot maximum drie kwartier om toe te laten ze tijdens één lesuur in klasverband te gebruiken. Deze pedagogisch geïnspireerde films worden vervolledigd met een boekje met de historische context, een uitgebreide bibliografie en een biografie van de getuigen. ■

Stéphanie Perrin
stephanie.perrin@auschwitz.be
Sarah Timperman
sarah.timperman@auschwitz.be

Winnende inzending waarvan het thema dat jaar was: *Mag men met alles lachen?*

Deelname van de laureaten aan de ceremonie aan de *Muur der Gefusilleerden*, Studiereis naar Auschwitz (2015)

Een reis naar de Herinnering als beloning

Beste lezer,

Mijn naam is Nathalie Peeters. Ik ben sinds 2009 werkzaam bij de *vzw Auschwitz in Gedachtenis*.

Eén van mijn taken is het beheer van het secretariaat van de Franstalige *Pedagogische Commissie*. Een andere activiteit bestaat erin de *Jaarlijkse Wedstrijd* voor de derde graad van het secundair onderwijs in goede banen te leiden - een wedstrijd waaraan alle onderwijsvormen in België kunnen deelnemen.

Het thema dat elk jaar in relatie tot burgerzin en de Rechten van de Mens staat, wordt beurtelings gekozen door de Franstalige *Pedagogische Commissie* en door de Nederlandstalige *C.O.V.*
Een aantal thema's die we de laatste jaren voorstelden, zijn:

- ✓ Mensenhandelswaarde
- ✓ Mag men met alles lachen?
- ✓ Bestaat er zoiets als burgerlijke ongehoorzaamheid?

Elke school heeft de vrijheid te kiezen voor een literaire inzending of een meer creatieve invalshoek. Aangezien het aantal inschrijvingen elk jaar aanzienlijk groeit, wordt aan elke school gevraagd de inzendingen te beperken zodat de jury een positieve keuze kan maken. De werken worden dus eerst door de leerkrachten geselecteerd alvorens ze naar onze jury worden opgestuurd. Deze jury bestaat uit een aantal leden van de *Pedagogische Commissie*. Elk lid maakt zijn persoonlijke evaluatie van de inzending. Tijdens de daaropvolgende deliberatie worden maximaal zes laureaten weerhouden. De winnaars worden uitgenodigd om kosteloos deel te nemen aan onze vijfdaagse studiereis naar Auschwitz. Tijdens de proclamaties bezoeken leden van de jury en van ons personeel de scholen om een diploma uit te reiken aan de winnaars. De Franstalige laureaten krijgen ook een geldprijs, aangezien sommige provincies subsidies uitreiken.

Mijn collega Georges zal op pag. 14 meer vertellen over de gang van zaken in het Nederlandstalig onderwijs en de prijzen voor groepswerken. ■

Nathalie Peeters
nathalie.peeters@auschwitz.be

Samen
met en voor de scholen

Creatieve inzendingen rond de volgende thema's:

↑ *Vluchten kan niet meer?!*

↖ *Mensenhandelswaarde*

← *Alle Menschen werden Brüder*

Beste Dames en Heren,

Mijn naam is Georges Boschloos. Ik kwam aanvankelijk bij de *vzw Auschwitz in Gedachtenis* terecht om het Nederlandstalig secretariaat te verzorgen. Gaandeweg nam ik een aantal andere taken op mij, waaronder het organiseren en promoten van onze reizende tentoonstellingen.
Iedere school, gemeentelijke administratie of andere culturele vereniging kan bij ons kosteloos een tentoonstelling ontlenen. Er bestaan vijf tentoonstellingen: twee met literaire thema's, twee tentoonstellingen zijn eerder gericht op geschiedenis en herinnering en een vijfde spreekt over propaganda. Momenteel zijn de volgende vijf titels verkrijgbaar (deze worden verder uitgebreid):

- ✓ Primo Levi
- ✓ België 1914-1945
- ✓ De bevrijding van de kampen
- ✓ Slachtoffers van het beeld
- ✓ Jean Améry.

Een andere taak is het organiseren en opvolgen van de *jaarlijkse wedstrijd* voor leerlingen uit de derde graad van het Nederlandstalig Secundair Onderwijs. Vroeger bestond deze wedstrijd enkel uit inzendingen van geschreven stukken. Dit had als resultaat dat een hele reeks scholen uit de boot viel omdat hun leerlingen sterker zijn in andere disciplines. Sinds een aantal jaren krijgen wij nu ook prachtige creatieve inzendingen zoals tekeningen, foto's, kortfilms, muziek… Het is ook mogelijk om met heel de klas of een deel ervan een groepswerk te maken. We kregen zo buurtprojecten binnen waarbij de bewoners rond de school betrokken raakten bij het werk dat de leerlingen op poten hadden gezet. Groepswerken worden beloond door de hele groep of klas te laten deelnemen aan bezoeken aan musea en/of herinneringsoorden en aan workshops in samenwerking met andere organisaties zoals Kazerne Dossin, Huis over Grenzen en andere. Mijn collega Nathalie verzorgt de Franstalige editie van deze wedstrijd. U vindt in haar tekst op pag. 13 meer uitleg over de keuze van de thema's en van de laureaten en over de individuele prijzen. Sinds kort worden scholen uitgenodigd om gratis met een klas naar de film te gaan. De leerkrachten krijgen dan ook een didactisch pakket mee rond de geziene prent. Naast het promoten van bestaande didactische werkstukken ben ik samen met collega Johan ook steeds druk in de weer met het opstarten van nieuwe pedagogische tools:

- ✓ *Een kwestie van Tolerantie*
- ✓ *Hoe kon Auschwitz ontstaan?*
- ✓ *Bakens van Burgerzin*
- ✓ *Ongekende vrienden*

Aarzel zeker niet om mij te contacteren voor verdere details en informatie. ■

Georges Boschloos
georges.boschloos@auschwitz.be

Academische zitting van de Prijsuitreiking van de Stichting Auschwitz, 2015

Als afsluiter worden al de andere projecten van vzw Auschwitz in Gedachtenis/Stichting Auschwitz voor u op een rijtje gezet

© Alle affiches, alle rechten voorbehouden

Een aantal affiches van onze cinematografische voorstellingen

Tijdschrift GETUIGEN

Al meer dan 25 jaar geven de *Stichting Auschwitz* en de *vzw Auschwitz in Gedachtenis* hun tijdschrift *Getuigen/Testimony* uit, een tweetalig forum voor onderzoek over massageweld en herinnering. Leerkrachten die op zoek zijn naar historische omkadering voor hun lessen of een kritisch-wetenschappelijk perspectief op een bepaalde problematiek vinden in elk tijdschriftnummer een thematisch dossier met academische teksten. Op http://temoigner.revues.org/ vindt u meer info en integrale artikels.
Contact:
anneleen.spiessens@ugent.be

Internationale Prijzen en Beurs van de Stichting Auschwitz

De *Prijs Stichting Auschwitz* en de *Prijs Stichting Auschwitz – Jacques Rozenberg* belonen jaarlijks originele en niet gepubliceerde onderzoeken over de historische, sociale, politieke, economische, culturele en ideologische processen die hebben geleid tot massamisdrijven, misdaden tegen de mensheid en genocides. Daarnaast wordt eveneens een *Beurs voor onderzoek* toegekend om een onderzoeksproject te steunen. De drie prijzen bestaan uit geldsommen.
Contact:
daniel.weyssow@auschwitz.be

Kunst en cultuur voor de herinnering

Er wordt reeds sinds jaren een *Cyclus van Documentaires* vertoond, meestal gebaseerd op getuigenissen. Soms putten we uit onze eigen archieven, op andere momenten vertonen we een werk van collega's uit het buitenland die gebeurtenissen tijdens de Holocaust in hun land bespreken, of de geschiedenis vanuit hun eigen expertise belichten.
We hebben eveneens een jaarlijkse filmclub *Verdoken Beelden* genaamd, die een aantal fictiefilms rond een bepaald thema voorstelt. Een comité kiest de te vertonen films afgaande op hun vormelijke en inhoudelijke kwaliteit.
De website van de filmclub:
www.cineclub.brussels
De *vzw Auschwitz in Gedachtenis* organiseert ook concerten met als thema de muziek in, rond en na de kampen.
Tot slot is het stripverhaal een kunstvorm waarin we kunstenaars willen stimuleren.
Contact:
georges.boschloos@auschwitz.be

Bełżec
De brandstapels
Wacław Kołodzieczyk

Aankomst in het ondergesneeuwde kamp Auschwitz-Birkenau

De archieven van de Stichting Auschwitz

Stichting Auschwitz beschikt over meerdere archieven, waaronder die van de *Belgische Vriendenkring van Politieke Ex-Gevangenen van Auschwitz-Birkenau*, die van het *Internationaal Comité van Auschwitz* en verder persoonlijke documenten van slachtoffers van de Shoah en de naziterreur. Ze beschikt eveneens over een fototheek en audiovisuele archieven en geluidopnames van overlevenden die slachtoffer waren van het nazisme. Contact:
sarah.timperman@auschwitz.be

Studiereizen

Sinds 1978 organiseert *Stichting Auschwitz* jaarlijks een vijfdaagse studiereis tijdens de lentevakantie naar het concentratiekamp en uitroeiingscentrum Auschwitz-Birkenau. De studiereis is bedoeld voor een breed publiek. Deskundigen en, naargelang de beschikbaarheid, overlevenden, omkaderen het gebeuren. Via gegidste bezoeken aan Auschwitz en Birkenau willen we het systeem van de concentratiekampen en dat van de vernietigingscentra verduidelijken. Verder wordt Krakau bezocht en 's avonds worden conferenties en filmvoorstellingen aangeboden.
Sinds 2014 worden tijdens onze andere jaarlijkse studiereis *In het Spoor van de Shoah in Polen* de overige moordcentra in Polen bezocht: Chełmno, Majdanek, Bełżec, Sobibór en Treblinka. Elk stadsbezoek vertrekt vanuit het voormalige getto, doet daarna de deportatieplaats aan en eindigt in het moordcentrum, waar getuigenissen worden voorgelezen. Contact:
georges.boschloos@auschwitz.be

In beeld gebracht: van het filmen tot de postproductie

Filmorganisatie en –beheer, de montage en het online stellen van colloquia, studiedagen, de interviewreeks 'Portretten' en de uitreiking van de *Prijs van de Stichting Auschwitz*.
Eveneens werden getuigenissen gemonteerd die de tentoonstelling 'De bevrijding van de kampen en de opvang van de gedeporteerden' verrijken. Deze video's worden constant geüpload op onze internetsite en onze YouTube-kanaal.
Verwerking en beheer van postproductie van thematische documentaires. Opnemen en digitaliseren van de nieuwe cyclus van getuigenissen van ondergedoken kinderen, die onze audiovisuele archieven zullen verrijken.
Contact:
stephanie.perrin@auschwitz.be

CONTACTGEGEVENS

vzw Auschwitz in Gedachtenis
Stichting Auschwitz
Huidevettersstraat 65 - 1000 Brussel

Tel.: 02/5127998
Fax : 02/5125884

info@auschwitz.be
www.auschwitz.be

Eindredactie: Henri Goldberg
Hoofdredactie: Frédéric Crahay, Johan Puttemans
Redactiesecretaris: Georges Boschloos
Redactiecomité: Dirk Lagast, Marjan Verplancke, Dimitri Roden
Graficus: Georges Boschloos
Drukker: EVM Print
Alle foto's werden genomen door de personeelsleden van de *vzw Auschwitz in Gedachtenis* behalve waar anders aangegeven

Met steun van:

Nationale Loterij

Provincie Oost-Vlaanderen
Voor ieder van ons